

OVER LUISTEROGEN

Geachte dames en heren,

Waar denkt u als eerste aan bij 'mooi'? Met dit woord kan je immers een heleboel kanten op. Ga je in het woordenboek op zoek naar de betekenis, dan vind je allerlei invalshoeken en nuances: keurig, knap, sierlijk, kwaliteitsvol, met een goede smaak, flink (een mooi salaris), esthetisch, uitnemend, aangenaam, gunstig (mooi weer), grappig ('het mooiste is nog ...'). Maar ook: lelijk ('mooi is dat!', 'wel nu nog mooier!'), mooi van lelijkheid en andere betekenissen zoals 'Jij bent me ook een mooie', 'Daar staan we mooi te kijken' en 'mooi niet'.

'Mooi' is het onderwerp van het vierde Luisterogen-project. De uitdaging van deze editie is jongeren de verschillende betekenissen van het woord 'mooi' te laten ondervinden en hen te laten onderzoeken wat hun eigen kwaliteiten zijn.

Wij willen onze jongeren, net die jongeren met weinig kansen en een onzeker perspectief, kennis laten maken met de verschillende aspecten van mooi. We willen hen stimuleren om over 'mooi' na te denken (wat heb je ervoor nodig?), hen laten experimenteren en een hart onder de riem steken (mooi zo, jij kan het!).

Uitgangspunt van Luisterogen is dat die jongeren wiens leven niet van een leien dakje loopt, het verdienen om rond de verschillende facetten van 'mooi' te werken aan de hand van kwaliteitsvol materiaal. Om dit op een leerzame, speelse en artistieke manier te doen, werd Luisterogen ontwikkeld.

Het volledige programma bestaat uit drie stappen: AAD (Alfabetisering Allochtone Doven), het kamishibaiverhaal (van Nic Balthazar) en het interactieve traject. In deze handleiding begeleiden wij u graag doorheen het hele proces. Heeft u dan nog vragen, dan vindt u ons via de website www.luisterogen.be.

Succes!

Oliva Moors

INTERACTIEF TRAJECT

ALGEMEEN

Behalve het leren van taal, kan je er ook mee leren spelen. Het derde luik van het Luisterogen-project is gericht op verbreding en verdieping van het persoonlijke leerproces in praktische zin, aan de hand van visuele hulpmiddelen. Vanuit verschillende invalshoeken wordt onderzocht wat 'mooi' voor iemand persoonlijk betekent en hoe dat gedeeld kan worden met anderen.

Sommige dingen in dit traject zijn nieuw en dus spannend.
Zoals durven praten en denken over moeilijke dingen, over het leven en hoe het loopt, over je twijfels, over kunst en liefde, over wat echt is en wat niet.
Of zoals je grenzen verleggen en jezelf eens goed in de spiegel bekijken.
Daarom is het belangrijk een goede sfeer te creëren.
Een sfeer waarin alles mag.
Een sfeer waarin de jongere uitgenodigd wordt om mee te doen, zodat hij/zij de smaak te pakken krijgt en zichzelf misschien wel verrast.
Een sfeer waarin de jongere durft te proberen, zonder precies te weten of het zal lukken en wat het eindresultaat zal zijn.

Deze open sfeer is even belangrijk voor de leerlingen als voor de leerkrachten. Belangrijk is dat je samen met je leerlingen kan kiezen uit het gevarieerde aanbod.
Kies vooral wat jou aanspreekt en waarvan je verwacht dat het aansluit bij de behoeften van de jongeren.

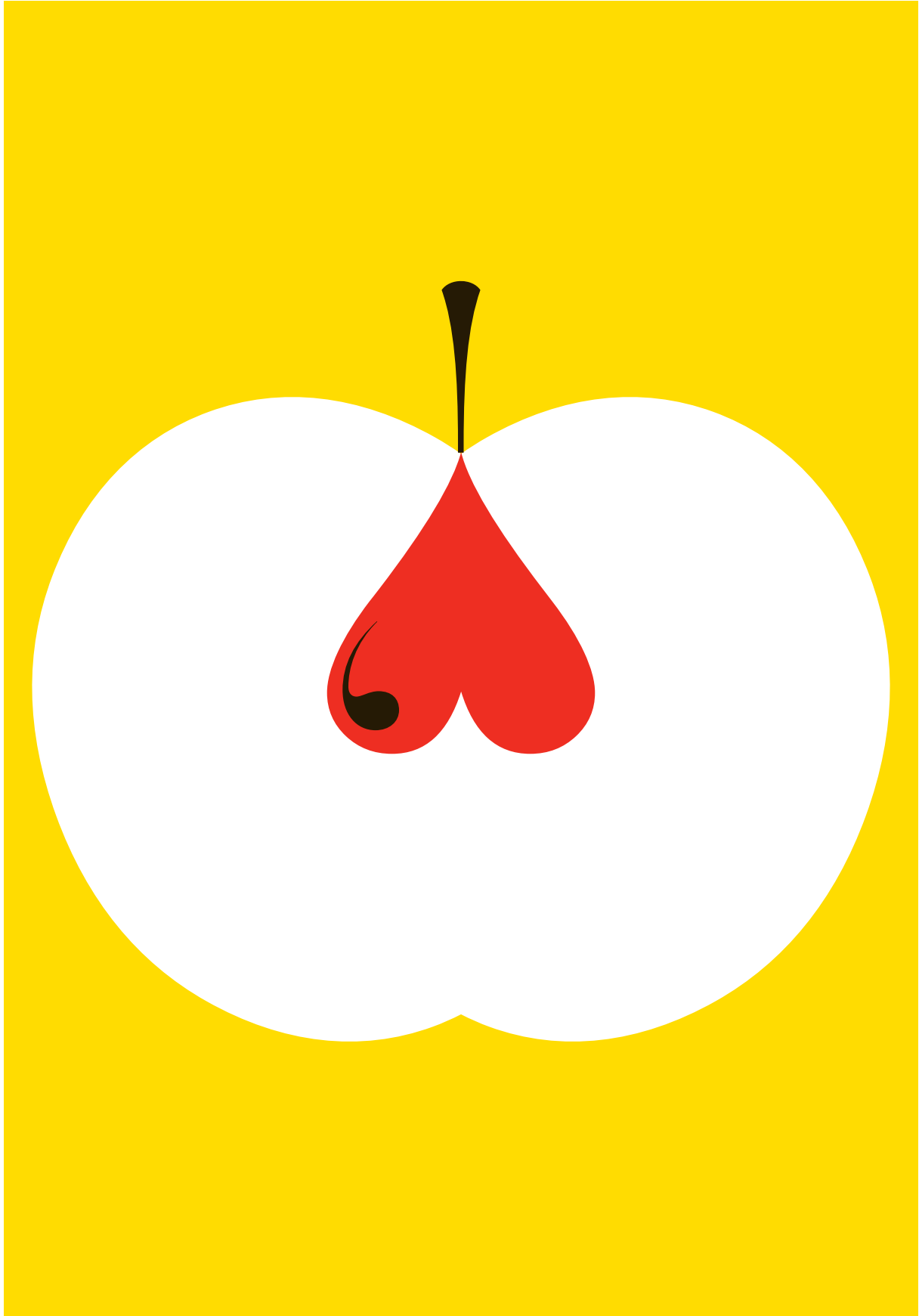
Het interactieve traject bestaat uit vijf delen.
De mogelijkheden zijn divers.
Je kan een zaadje in de grond stoppen en kijken wat er gebeurt.
Je kan een gespreksonderwerp kiezen (hoe denk jij over geld en gelukkig zijn?), of één van die fantastische steuntjes in de rug uitdelen die je leerlingen de dag door kunnen helpen.
Je kan werken rond complimenten geven en ontvangen, je eigen kwaliteiten onderzoeken én daarover opscheppen. Of rond nachtgedichten en wat ze voor de leerlingen kunnen betekenen.
De rode draad doorheen dit alles? De leerlingen merken dat ze het niet altijd alleen hoeven te doen.
Dat ze gesteund worden.
Dat ze zélf aan het begin van iets moois kunnen staan, zélf iets kunnen creëren.
Dat precies zij de belangrijkste kracht zijn.

We dagen je uit er samen met je klas iets moois van te maken!

Veel plezier.

DE PIT (DEEL ÉÉN)

DE PIT (DEEL ÉÉN)

ACHTERLIGGENDE IDEE

Dit is het begin.
Een pit, een zaadje.
Dat kan iets worden. Er is potentie. Er kan iets nieuws ontstaan.

Er is een verband tussen de pit en de taal.
Vroeger waren mensen jagers. Ze trokken van de ene plaats naar de andere. Dat veranderde toen ze, net zoals eekhoorns, een zaadje in de grond stopten om het te bewaren 'voor later'. Het zaadje ontkiemde immers en er kwam een plant uit tevoorschijn. Het duurde even, maar toen realiseerde de mens zich dat er een verband was tussen het zaadje dat ze lang geleden in de grond hadden gestopt en de plant die opeens tevoorschijn kwam. Hij begreep opeens wat 'oorzaak en gevolg' was. Door deze ontdekking was het niet meer nodig om als nomade te leven. De mens kon op dezelfde plaats blijven wonen. Zo ontstonden er steden en jagers werden landbouwers. Ze konden hun eigen graan en aardappelen telen en verbouwen.

De kennis van oorzaak en gevolg was een grote stap vooruit in het denken van de mens. En precies in dezelfde tijd ontstond ook de taal. Het begin van het zaadje en de bloem was dus ook het begin van de taal. Door taal werd het mogelijk om (persoonlijke) verhalen te vertellen aan elkaar, om herinneringen op te halen. Mensen werden zich bewust van zichzelf en waren in staat om naar zichzelf te kijken. Het werd mogelijk om de eigen geschiedenis vast te leggen, maar ook om zichzelf een spiegel voor te houden.

Dat kleine zaadje had dus grote gevolgen. Veel groter dan dat waar het aanvankelijk voor bedoeld was. Er was veel toeval in het spel. Het zaadje werd in de grond gestopt om te bewaren, niet om te ontkiemen.
Toeval kan en mag dus best een rol spelen. Toeval moet je durven toelaten door gewoon eens iets te doen, door gewoon ergens te beginnen, zonder op voorhand precies te weten waar je uitkomt.
De pit heeft natuurlijk wel een omgeving nodig om tot ontwikkeling te komen: aarde, zand, karton desnoods. Water natuurlijk ook en een beetje zon misschien.

Je zou kunnen zeggen dat elke leerling ook een zaadje is, een pit, met allerlei (verborgen) mogelijkheden. Die kunnen tot ontwikkeling komen in een omgeving die daartoe uitnodigt. Maar waar vind je zo'n inspirerende omgeving? In de klas bijvoorbeeld. Wat kan er bij je leerlingen ontkiemen? Hoe kunnen ze open bloeien? Hoe kunnen ze aan het begin staan van iets nieuws, of een bloem tevoorschijn toveren?

De danser/choreograaf Hans van Manen zegt daarover in het *Volkskrant Magazine* van 10 september 2011: "Wat buitengewoon belangrijk is – voor de mensheid zou ik bijna zeggen – is nieuwsgierigheid. Echte nieuwsgierigheid hè, niet nieuwsgierigheid naar wat er met je buurvrouw aan de hand is. Ik kan me niet voorstellen hoe je anders in het leven kunt staan. Die nieuwsgierigheid moet je natuurlijk wel een kans geven.' Hoe dan? 'Je moet moeite doen, iets ondernemen.'"

Het gaat dus om nieuwsgierigheid en aandacht, om kijken, met je neus er bovenop.

DE PIT (DEEL ÉÉN)

In *Een halve hond heel denken*, een boek over kijken van Joke van Leeuwen, zie je op een foto uit 1903 kinderen in een klas een blad van een boom tekenen. Joke van Leeuwen schrijft:

“Niet het blaadje zelf, dat kunnen ze niet goed zien. Ze tekenen een voorbeeld na, een schema van een blaadje. Als ze van dichtbij naar een echt blaadje konden kijken, zouden ze kunnen zien hoe het licht erop viel. Hoe er regendruppels op konden blijven liggen. Of het lentegroen was of herfstrood. Ze zouden zo'n blaadje kunnen proberen na te tekenen of schilderen zoals het eruit zag. Met snelle of verlegen lijnen. Met felle of zachte kleuren. Ze zouden het trillen kunnen tonen. En de randen, of die golfden of kartelden en of er happen uit waren. Of misschien zouden ze zo'n blaadje veranderen volgens de ideeën in hun hoofd. Zouden ze twee kanten tegelijk laten zien. Zouden ze er vlekken op verzinnen. Zouden ze het zo groot maken als het dak van een huis. Zouden ze misschien naar het lege papier staren en denken aan een prachtig zelfbedacht blaadje, het mooiste blaadje ooit, dat door een windvlaag was meegenomen, de wereld in.” (p. 119 -120)

LESIDEE

1. *Het zaadje*

Wat is het beste groeiproces?

Hoe lang duurt het voor het zaadje ontkiemt?

NODIG

- zaadjes van tuinkers of bonen
- aarde, karton, watten, wit zand
- een bloempot

LESVERLOOP

Tijdens de eerste les leggen de leerlingen zaadjes in aarde, op karton, op wit zand en op watten. Geef de zaadjes water en in een paar dagen tijd zie je wat het beste werkt. Je kan de tuinkers ook in een bepaalde vorm in de aarde stoppen. Terwijl het zaad ontkiemt, krijg je boven de grond zo een woord of een naam.

2. *Een collage vol kunst*

De leerlingen zoeken op internet een afbeelding van een kunstwerk dat ze mooi vinden (bijvoorbeeld via Google Afbeeldingen: kunst). Aan de anderen vertellen ze waarom ze net dat kunstwerk kozen.

Print de afbeeldingen in kleur. Maak een collage van alle gekozen kunstwerken.

Geef de collage een ereplaats in de klas.

Inspirerende websites:

www.smaaktepakken.nl

www.changingcolors.nl

Inspirerende boeken:

Dageraad. Hoe taal de mens maakte/ Rik Smits.

Nieuw Amsterdam, 2009.

Een halve hond heel denken, een boek over kijken/

Joke van Leeuwen. Querido, 2008.

INTERACTIEF TRAJECT

IK BEN (DEEL TWEE)

IK BEN (DEEL TWEE)

ACHTERLIGGENDE IDEE

Iedereen wil, na eten en drinken en een gevoel van veiligheid en zekerheid, zichzelf ontplooiën. Daarvoor is waardering om wie je bent belangrijk.

Hebben je leerlingen dat? En hebben anderen dat voor hen? Daar gaat het om. Het gaat er niet om dat je jezelf moet bewijzen. Het gaat er wel om dat je jezelf kan zijn of jezelf mag worden. Maar ook dat je belangrijk bent, dat je een bijdrage kunt leveren, dat wat je doet waarde heeft.

'Ik ben' is ook 'ik word'. Denk maar aan het zaadje en de bloem. Onder de oppervlakte zit vaak een onontgonnen groeipotentieel.

Met taal kun je over jezelf praten. Je bent een individu. De binnenwereld vol ideeën (we leven voor een groot deel in ons hoofd) kan met anderen worden gedeeld. Uit kleine concepten kunnen we grote gedachten maken. We leren dat we, ook als we veranderen en ouder worden, toch ergens steeds dezelfde blijven. 'Kijk, dit ben ik!'

Ik wil graag bij anderen horen, maar ik wil me ook kunnen onderscheiden.

LESIDEE

1. *Kwaliteiten rondstrooien*

DOEL

Via het geven en ontvangen van positieve feedback inzicht krijgen in en reflecteren over eigen sterktes en persoonlijke kwaliteiten.

LESVERLOOP

De leerkracht verklaart de verschillende kwaliteiten uit de bijlage. De leerlingen knippen de kaartjes (een twintigtal eigenschappen) uit. Op de bank van elke medeleerling leggen de leerlingen een of meerdere passende karaktertrekken. Na een tiental minuten kijkt iedereen naar de eigenschappen die hij/zij gekregen heeft. Is iedereen akkoord? Vervolgens noteren de leerlingen enkele positieve punten op een postkaart. Ze reflecteren wat ze hiermee doen in het leven.

TIP

Zorg dat de sfeer in de groep veilig genoeg is om elkaar feedback te kunnen en durven geven.

2. *Een kaartje aan jezelf*

DOEL

Via het geven van positieve feedback en het noteren van een goed voornemen inzicht krijgen in eigen sterktes en in persoonlijke evolutie.

LESVERLOOP

Iedere leerling staat kort stil bij twee vragen:

- Wat kan ik goed?
- Welk doel stel ik voor mezelf?

De leerlingen krijgen vervolgens een mooi kaartje (zie instructiebladen) en noteren hierop de antwoorden.

Na een maand stuurt de leerkracht de kaartjes op zodat iedereen aan zijn wens of voornemen herinnerd wordt.

TIP

Vergeet de kaartjes niet op te sturen.

IK BEN (DEEL TWEE)

3. *Krachtdozen*

Maak een mooie brievenbus voor in de klas. Voorzie voor elke leerling vijf kaartjes. Noteer hier dagelijks één positief punt per leerling op. De kaartjes worden bewaard in de brievenbus. Op het einde van de week wordt de brievenbus geleegd. Wedden dat iedereen naar de post uitkijkt?

4. *Speeddate*

DOEL

Via korte gesprekjes bewust, zelfverzekerd en vlot leren kennismaken.

VOORAF

De leerkracht voorziet een kookwekker en stelt enkele banken tegenover elkaar.

De leerkracht kopieert voor elke leerling de vragenlijst uit de handleiding.

De leerkracht nodigt een klasgroep uit en overloopt de vragenlijst.

LESVERLOOP

De leerlingen van klas a en klas b gaan tegenover elkaar zitten. Gedurende vijf minuten stellen de leerlingen enkele vragen uit de lijst (zie bijlage). Wanneer de wekker rinkelt of een lichtsignaal gaat, schuiven ze een plaats door.

Het speeddaten verloopt in een sneltreinvaart. Elke ronde duurt maximaal vijf minuten. Zo kan elke deelnemer binnen één lesuur met ongeveer tien anderen kennismaken.

TIPS

- Zorg voor een gesloten ruimte met kleine tafeltjes waar de leerlingen zich op hun gemak voelen.
- Kies een groep die je klas niet goed kent.
- Hou je strikt aan de vooropgestelde tijd. Een kookwekker of timer en een bel, fluitje of lichtsignaal zijn onontbeerlijk.

5. *Aanvullende ideeën*

Een verwenmiddag.

Een portretfoto maken met een bijzonder bezit.

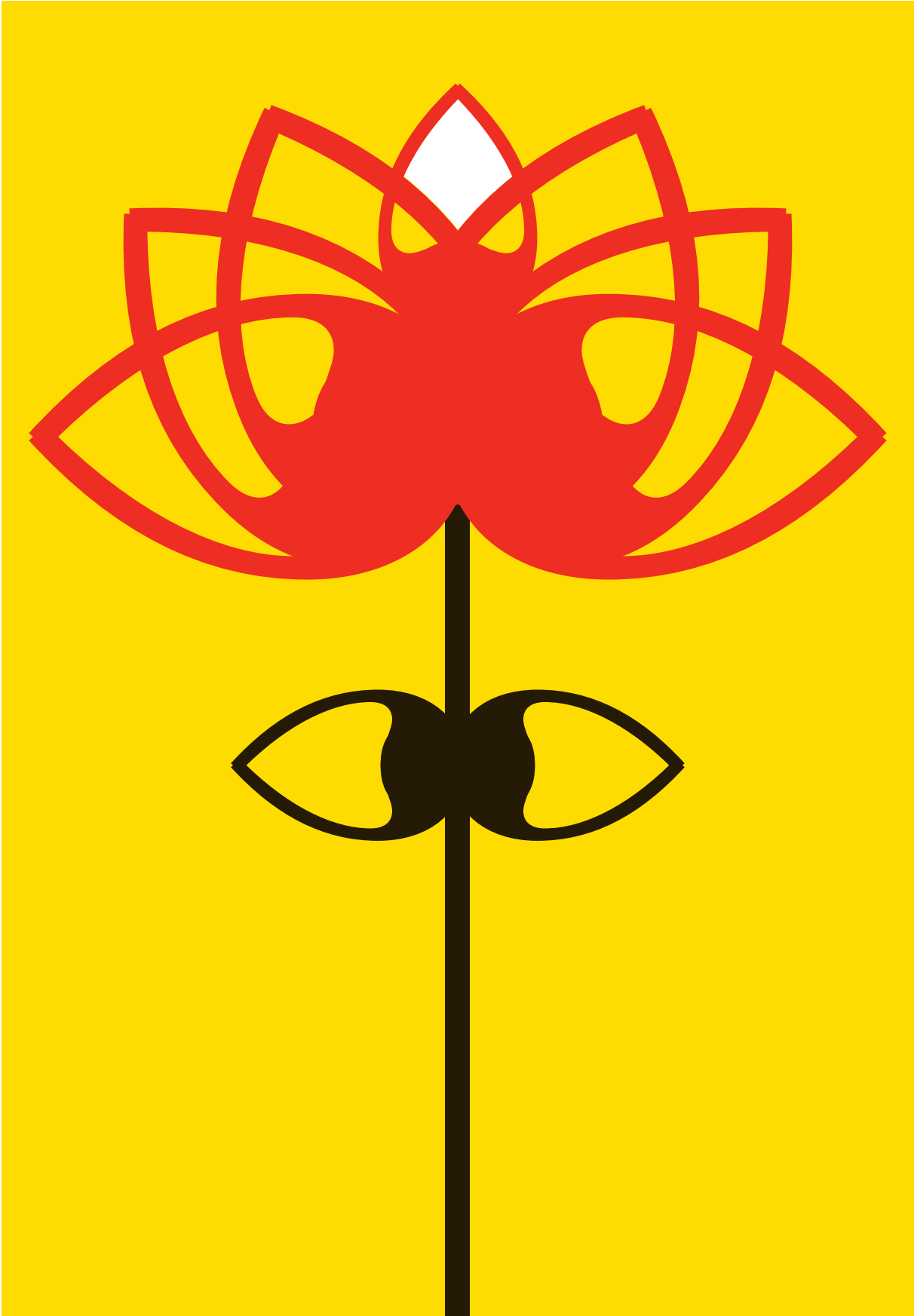
Inspirerend materiaal:

Spiegel Jezelf Spel/ Petra Lahr, Daphne Rijkée en Inge Voets (ill.). ISBN 978-90-812336-1-3, www.spiegeljzelfspel.nl.

Inspirerende film:

The Lost Thing, een korte animatiefilm van Shaun Tan

DE BLOEM (DEEL DRIE)

DE BLOEM (DEEL DRIE)

“Een bloem komt niet naar mij, ik ga naar de bloem” is een uitspraak van één van de jongeren die naar aanleiding van het project geïnterviewd werden. Dat is een belangrijk inzicht. Je moet ook altijd zelf een stap zetten. Stilletjes zitten wachten tot iets gebeurt, levert niets op. Dat betekent dus: in actie komen, durven proberen, lef tonen.

Met voldoende ondersteuning en stimulans van de leerkracht en vanuit het idee dat ze het kunnen, worden de leerlingen uitgenodigd tot actie.

Ze zijn in staat om zelf dingen in gang te zetten, te doen bewegen.

Ze zijn in staat om, binnen veilige muren, zichzelf te overtreffen.

Ze zijn in staat om zelf iets moois neer te zetten.

En daar mogen ze dan best trots op zijn. Het is belangrijk om blij te kunnen zijn met kleine dingen die gelukt zijn, met de kleine stapjes die je zelf hebt gezet. Het is belangrijk om te leren een plan – hoe klein ook – te maken en het uit te voeren. Dat is de uitdaging van dit derde deel. Als steuntje in de rug zijn er de ‘eigenwijsjes’.

LESIDEE

1. Een doel stellen

De leerlingen bedenken wat ze de komende maand willen leren. Ze kiezen iets wat niet te moeilijk en niet te makkelijk is. Een doel moet persoonlijk, meetbaar en haalbaar zijn. Laat de leerlingen hun doel op een kaartje schrijven. Dit kaartje geven ze aan de leerkracht. Na een maand wordt het doel samen geëvalueerd.

2. ‘Eigenwijsjes’

DOEL

Via een krachtige zin inzicht krijgen in de eigen sterktes en mogelijkheden, het ‘eigen leren’ mee in handen nemen en inzicht krijgen in het leven in verbondenheid met zichzelf, de anderen en de wereld.

LESVERLOOP

De leerkracht bespreekt de kracht van positief denken en het belang van een goed zelfbeeld, doorzetten en resultaten halen. Wekelijks laat hij/zij de leerlingen op een vast ogenblik een persoonlijk ‘eigenwijsje’ trekken. De leerlingen ervaren zo de kracht van positief denken persoonlijk. Ze werken aan een beter zelfbeeld en krijgen meer zelfvertrouwen. Beetje bij beetje leren ze op een andere manier omgaan met stress, negatieve gevoelens, tegenslag, falen en succes. Ze ervaren het belang van zelf kunnen kiezen, van zelf scheppend bezig zijn.

TIP

Op www.eigenwijsjes.com kunnen de leerlingen onder de rubriek ‘zelf doen’ een ‘eigenwijsje’ trekken. Je kan er ook de volledige kaartenset bestellen.

DE BLOEM (DEEL DRIE)

3. Een flipboekje maken

Waarom een flipboekje?

Mooi betekent ook 'in beweging komen'. Een flipboekje is net een tekenfilm. Je maakt tekeningen, beelden die op zichzelf stil staan, maar door ze heel snel achter elkaar te tonen ontstaat beweging. Het is bijna toveren. Dat leren de leerlingen hier.

Natuurlijk komt er nogal wat bij kijken. Fantasie, geduld, moed, frustratietolerantie, precisie, lopendebandwerk, nadenken over beweging en ontwikkeling, logica, overwinnen van faalangst en teleurstelling, opnieuw durven beginnen, doorzetten.

Daar begin ik niet aan, zullen je leerlingen misschien denken. Toch loont het de moeite om zich in te zetten. Aan het einde van de rit wacht een beloning. Gelukkig kunnen de leerlingen ook op de steun, betrokkenheid en aanmoediging van de leerkracht rekenen. Deze steun is onontbeerlijk, zonder is het misschien te moeilijk.

Het maken van het flipboekje neemt de leerling volledig in beslag. Aandacht en concentratie voelen is een belangrijke ervaring. Net zoals het plezier natuurlijk! Als dat lukt, dan vergeten de leerlingen even alles om zich heen, dan zijn ze bezig een probleem op te lossen dat hen uitdaagt.

NODIG

- 30 blaadjes stevig papier (formaat 10cm x 5cm)
- een potlood, lat en gom (evt. kleurpotloden)

LESVERLOOP

Alles begint met het verzinnen van een idee, een verhaal. De leerkracht kan helpen door ideeën aan te reiken. Of hij/zij kiest voor een brainstorm in groepjes. Het belangrijkste? Er moet iets kleins gebeuren en de actie zit in de beweging.

Enkele ideeën:

- een bal die van een berg rolt
- een raam dat open gaat (wat zie je dan?)
- een vogel die wegvliegt (hij wordt kleiner)
- een bloem die bloeit en groeit
- een doos met wat in
- een raket die naar de sterren vliegt
- een bij die naar de bloem gaat
- twee gezichten die elkaar een kus geven
- bladeren die van de boom vallen
- de letters van jouw naam die uit de lucht vallen
- de wijzers van de klok die laten zien hoe de tijd verstrijkt

De leerlingen geven hun fantasie de ruimte. Druk hen op het hart dat ze valse starts mogen maken. Die horen er gewoon bij. Het eerste idee is lang niet altijd meteen goed. Soms moet je drie of vier ideeën weggooien voor je een bruikbaar verhaal te pakken hebt. Even belangrijk is tijd nemen. Een idee moet groeien, net als de bloem uit het zaadje.

DE BLOEM (DEEL DRIE)

Het is belangrijk om de lat niet te hoog te leggen en aan te sluiten bij de individuele mogelijkheden. Is iemand toevallig goed in het tekenen van een doos, verzin daar dan een verhaaltje bij.

Vergeet ook het idee dat het kunst moet zijn. Dat zit de leerlingen alleen maar in de weg. Zorg dat ze zichzelf geen druk opleggen, het zichzelf niet te moeilijk maken. Dat is nergens voor nodig. Hou het verhaal eenvoudig en klein.

Hebben de leerlingen een verhaal bedacht? Dan kunnen ze aan de slag. Laat hen altijd eerst met een proef beginnen. Eerst moeten ze immers kijken of het idee wel werkt, hoe het verdeeld moet worden over 30 tekeningen en welke verbeteringen nog nodig zijn. Het mooiste resultaat krijg je als je kleine stapjes zet van de ene tekening naar de volgende.

Het idee, dat in het hoofd van de leerling ontstaan is, wordt op papier uitgewerkt. Maak de leerlingen duidelijk dat het idee altijd mooier is dan de uitwerking ervan. Daardoor mogen de leerlingen zich niet laten ontmoedigen, dat is nou eenmaal zo.

Opgelet: dingen die in het verhaal op een vaste plaats blijven, zoals een berg, of de pot waarin het zaadje is gestopt, moeten op elk van de 30 blaadjes ook echt op dezelfde plaats blijven staan. Dat is een precies werkje dat op lopendebandwerk lijkt. Inspirerend is het niet. Maar het moet wel gedaan worden. Niets aan te doen. Wie bijv. een bloem wil laten groeien, moet het knopje, de steel, het blaadje en de bloem ook steeds op dezelfde plaats tekenen. Dat is lastig, maar als je het niet doet, is het effect weg.

Als de proef geslaagd is, kunnen de leerlingen met het echte boekje beginnen. Ze nemen de proef gewoon als voorbeeld, dan zullen ze ook geen fouten maken. Dat is wel een fijn idee. En praktisch ook. Engelengeduld is opnieuw aan de orde, want dit vraagt veel werk.

Is het boekje klaar en twijfelt een leerling over het resultaat? Laat hen het boekje dan gewoon een dag wegleggen. De volgende dag kijken ze nog eens. Met een frisse blik valt het dan meestal best mee. Door afstand te nemen kunnen de leerlingen een resultaat objectiever beoordelen. Zo nodig brengen ze verbeteringen aan. Als het dan gelukt is, mogen de leerlingen trots en blij zijn met hun eerste tekenfilm. Ze zetten hun naam erop en geven het verhaal een titel. Dan is het echt af.

De leerlingen kunnen zo vaak ze willen naar hun boekje kijken. Ze tonen het aan anderen of zetten het op YouTube. Als voorbeeld en inspiratiebron voor anderen of gewoon voor het eigen plezier. De belangrijkste conclusie aan het einde van de rit? De leerlingen hebben doorgezet en teleurstellingen overwonnen, het eigen werk kritisch bekeken en verbeteringen aangebracht. Ze hebben een lastige klus afgemaakt, een verhaal verzonnen en iets nieuws de wereld in gestuurd. Hun werk kan voor anderen een voorbeeld of een inspiratiebron zijn. Wie had dat op voorhand gedacht?

DE BLOEM (DEEL DRIE)

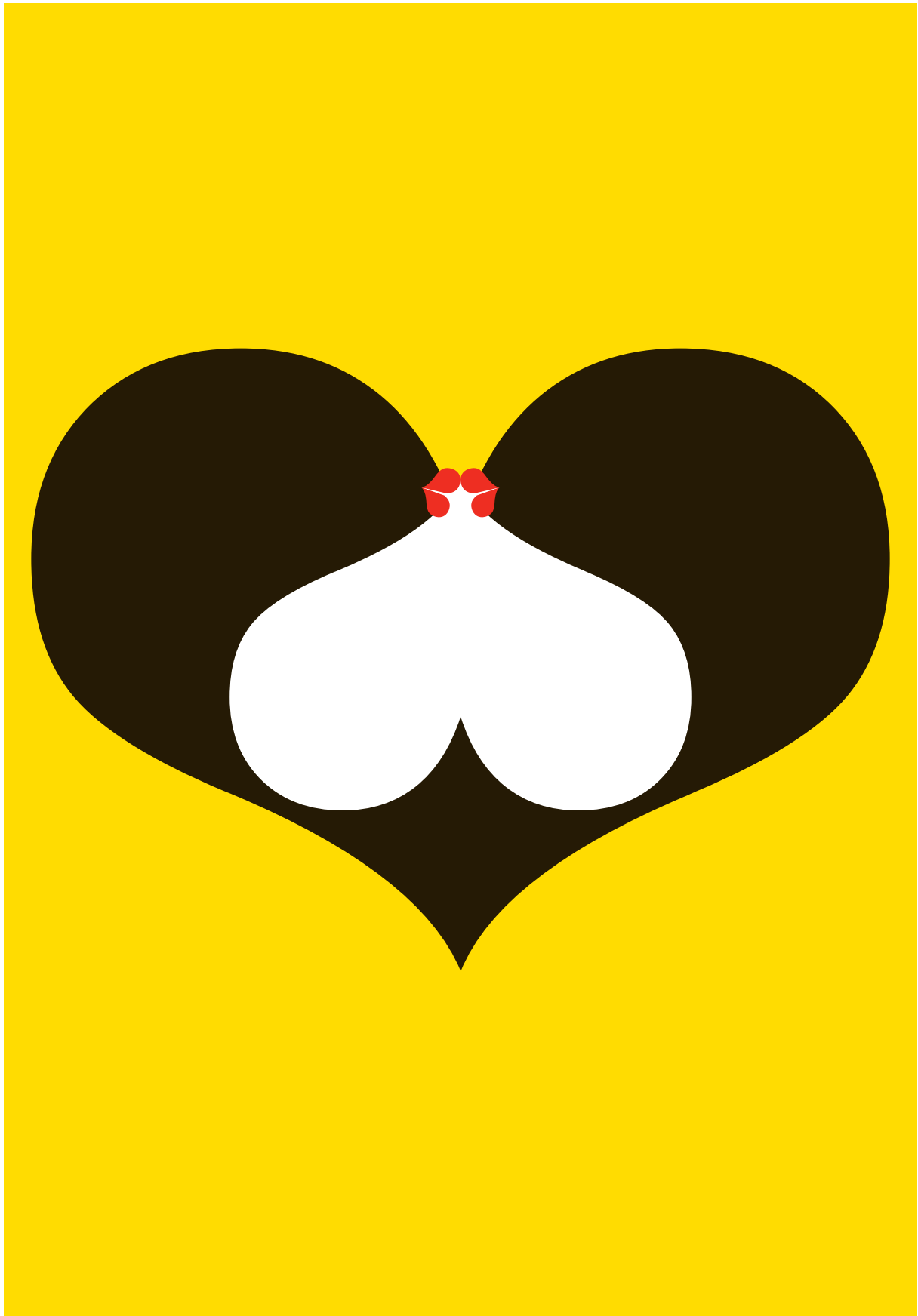
STAPPENPLAN

- De leerlingen verzinnen een verhaal met beweging of ontwikkeling (van A naar B). Wat is de clou?
- De leerlingen vertalen het verhaal naar tekeningen.
- Op een proefvel tekenen ze 30 vakjes, genummerd van 1 t/m 30.
- De leerlingen maken de tekeningen op het proefvel, knippen ze uit en kijken of het werkt.
- Indien nodig brengen ze verbeteringen aan.
- Vervolgens tekenen de leerlingen eerst op alle 30 blaadjes de dingen die steeds op dezelfde plaats moeten staan.
- De leerlingen bekijken het resultaat.
- De leerlingen verzinnen een passende titel.

Inspirerende filmpjes:

- *My first flipbook*
(<http://www.youtube.com/watch?v=64O9dK1DNhE>)
- *Flip book* (<http://www.youtube.com/watch?v=cjljKYjPTYU>)
- *Der Lauf der Dinge*
(<http://www.youtube.com/watch?v=3tv-JbAurcg>)

SAMEN (DEEL VIER)

SAMEN (DEEL VIER)

ACHTERLIGGENDE IDEE

Wat leren wij allemaal als het gaat om samen zijn en samenwerken?

- zich inleven in de ander
- zelfinzicht krijgen door naar onszelf te kijken en ons gedrag te duiden en of te beoordelen
- ons gedrag afstemmen op dat van anderen zodat een gezamenlijke activiteit ontstaat
- onze eigen intenties voegen in of bij die van anderen

Mensen zijn dus goed in staat om zich een beeld te vormen van de ander en van zichzelf. Dat is knap. We hebben deze kwaliteiten ook gewoon nodig. Daarom zijn ze in de loop van de evolutie zo goed ontwikkeld. Zo moest er samengewerkt worden om succesvol te kunnen jagen. Of denk eens aan de bouw van een piramide. Kan je dat in je eentje? Natuurlijk niet! Evenmin als samenleven in een dorp of stad met tientallen of honderden of duizenden of miljoenen mensen. Dat kan alleen maar als je afspraken met elkaar maakt en je aan die afspraken houdt.

Samen kunnen we elkaar sterker maken. Maar daarvoor is wel een gevoel van veiligheid, respect en vertrouwen nodig. Nemen we de piramide als voorbeeld. Piramides werden gemaakt in een tijd dat er nog helemaal geen machines bestonden. Het is nog steeds een raadsel hoe de eerste piramidebouwers dat voor elkaar hebben gekregen. Vast staat dat ze goed konden samenwerken. Ze dachten eerst goed na, maakten plannen, stemden het werk op elkaar af en verdeelden de taken. De ene groep voerde de stenen aan over de Nijl, de andere groep hakte de stenen op maat en weer een andere groep moest de stenen verslepen naar de juiste plek.

Maar, net zoals je 'mooi' nooit zonder 'lelijk' hebt, geldt dat ook voor 'samen' en 'alleen.' Juist omdat we elkaar zo hard nodig hebben, voelen we ons soms, of vaak, zo alleen. Bijvoorbeeld vlak voor het slapengaan, als het donker is. Wat zou het fijn zijn als dan iemand aan ons denkt. Met een nachtgedicht bijvoorbeeld.

LESIDEE

1. Een standpunt innemen

DOEL

Via het formuleren van meningen en argumenten in een discussie tot een gezamenlijk standpunt komen.

VOORAF

Selecteer een stelling of vraag. Voorbeelden:

- Veel geld = veel geluk.
- Wat is mooi?
- Wat is kunst?
- Wat is geluk?
- Iedereen is mooi.

Kopieer de placemat op A3-formaat (zie instructieblad één). Voorzie één placemat per vier leerlingen.

SAMEN (DEEL VIER)

LESVERLOOP

Maak groepjes van vier. Schrijf de stelling of vraag op het bord. Geef elk viertal een placemat.

Elke leerling heeft een eigen vak om in te schrijven of tekenen. In het vierkant in het midden komt het gezamenlijke standpunt.

Gedurende vijf minuten schrijven of tekenen de leerlingen hun antwoorden, ideeën en associaties in hun eigen vak. Ze werken in stilte en overleggen (nog) niet.

Geef vervolgens de groepjes tijd om elkaars ideeën te bespreken en argumenten te formuleren.

Tot slot komt elke groep tot een gezamenlijk standpunt in het middelste vierkant.

Bespreek deze standpunten klassikaal.

De leerlingen noteren finaal belangrijke aandachtspunten, mogelijke knelpunten per gekozen stelling.

Inspirerende boeken:

- *Wat is schoonheid, wat is kunst?!* Oscar Brenifier en Rémi Courgeon (ill.). Biblion, 2009.
- *Wat is geluk?!* Oscar Brenifier en Catherine Meurisse (ill.). Davidsfonds/Infodok, 2009.

2. *Nachtgedichten*

In het gedicht 'Bed' (In: *Superguppie*. Querido, 2003) vergelijkt Edward van de Vendel het slapengaan met het posten van een brief. Ingeduffeld in een "dekbedenvelop" wordt het kind opgestuurd als "nachtpost", met enkele zoenen als "zegels,/ de regels om te zorgen/ dat ik 's morgens/ teruggezonden word."

Nachtpost, wat een fijn idee. Wie krijgt niet graag een mooie brief of kaart voor het slapengaan? De leerkracht, gids, opvoeder of directeur schrijft of zoekt een leuk, grappig of ontroerend gedicht voor elke leerling. Klaar? Opsturen maar! Elke leerling ontvangt twee kaarten.

SAMEN (DEEL VIER)

Inspirerend gedicht:

Bart Moeyaert schreef 'Bekentenis', een gedicht over de liefde en het zo goed mogelijk beschrijven daarvan. Het gaat over samen. Hoe voelt het als je tot over je oren verliefd bent? Wat zijn je twijfels? Hij speelt met taal, met punten en komma's. Hij twijfelt en zoekt naar de juiste woorden. Hij wil de liefde in woorden vatten. Maar lukt dat ook?

Bekentenis

Ik mag je.
Nee, ik mag je niet.
Ik moet je. Dat bedoel ik.

Ik heb je lief.
Nee, dat heb ik niet.
Ik word je lief. Dat voel ik.

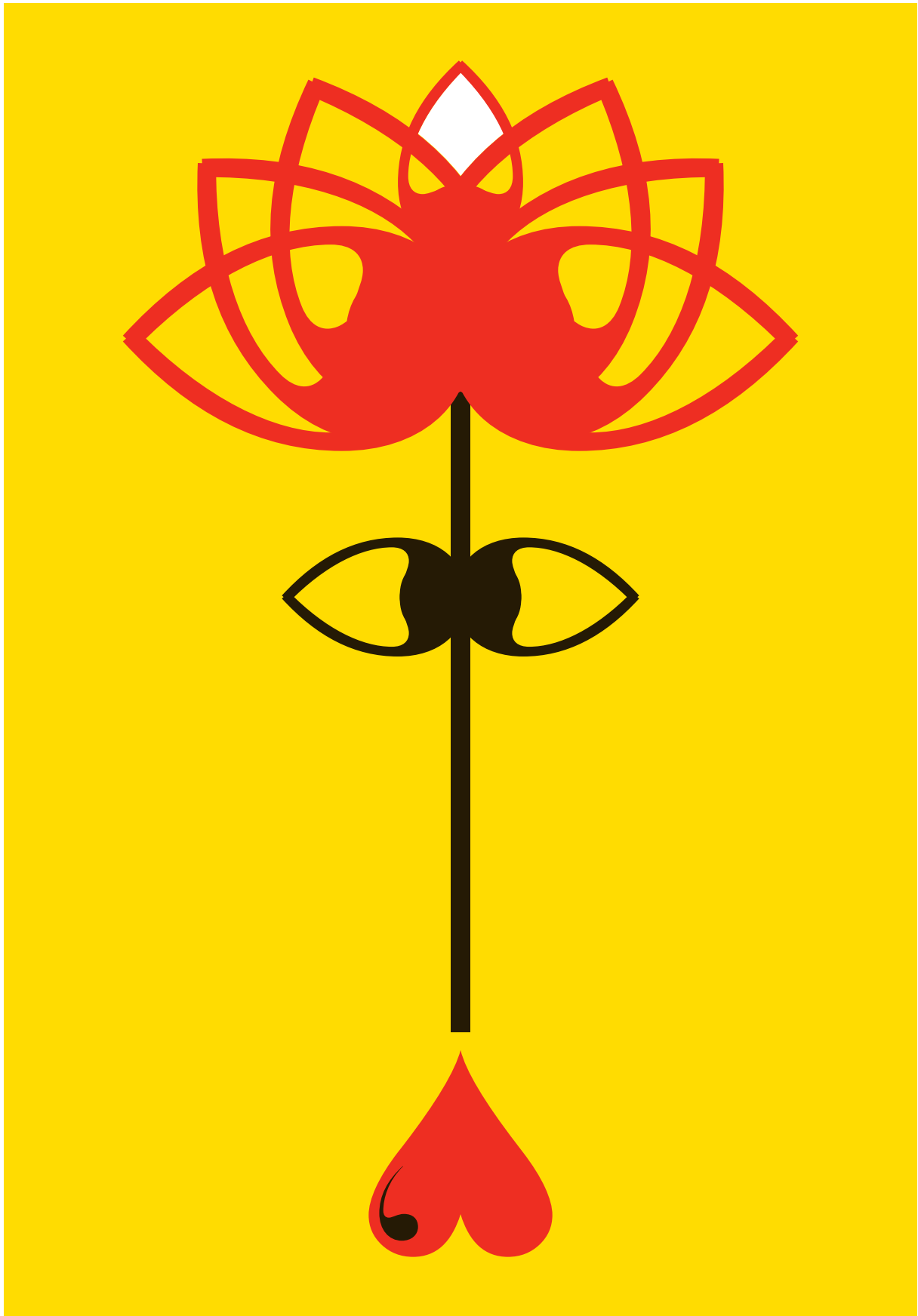
Ik ga met jou.
Nee, ga ik niet.
Ik sta je bij. Beloof ik.

Ben stapel op je.
Hou je vast.
Ik. Hou. Van. Je.

Geloof ik.

Bart Moeyaert
uit: *Verzamel de liefde*. Querido, 2003.

HOOP (DEEL VIJF)

HOOP (DEEL VIJF)

ACHTERLIGGENDE IDEE

Sommige jongeren hebben het niet gemakkelijk. Dat komt soms door een ziekte, door het verlies van een geliefde of door het noodzakelijke vertrek uit eigen land. Bij anderen heeft het dan weer te maken met gewoon anders zijn of met gepest worden.

De rapper Ali B. zegt in het *Volkscrant Magazine* van 27 augustus 2011: “Ik kon pas veranderen toen ik perspectief zag. Ik wist op een gegeven moment dat ik wilde inspireren, muziek wilde maken. Voor die tijd vroeg ik me af: wie of wat ben ik? Ik ben Marokkaan. Wat betekent dat? De associaties die je hebt bij Marokkanen zijn negatief. Agressief, crimineel, moeilijk. Oké, is dat wat Marokkaan-zijn betekent? Dan is dat hoe ik me ga gedragen – zo werkt het. Je moet veel moeite doen om dat negatieve beeld bij jezelf te corrigeren, kan ik zeggen.”

Het is belangrijk om hoop op verbetering, om uitzicht op een nieuwe toekomst te vinden. Hoop doet leven, hoort men vaak. En dat klopt. Zonder hoop blijft er niets om voor te vechten. Niets om naar te verlangen. Maar hoe vind je die stip aan de horizon, dat doel om naartoe te werken?

Bij dit onderdeel worden de leerlingen uitgenodigd om de dingen eens vanuit een ander standpunt te bekijken. Voelt het anders als je hoog boven de stad uit kunt kijken? Of als je op een vuurtoren staat en uitzicht hebt over zee en over land? Het kan verfrissend zijn om het dagdagelijkse eens vanuit een andere hoek te bekijken, of een nieuw vergezicht aangeboden te krijgen.

Een nieuw perspectief kan je ook in je hoofd vinden. Zoals dichter K. Michel, die in ‘Ook de vissen’ de vijver aan het nieuwe stadhuis (het ‘Ijs-paleis’) van Den Haag rechtop zet, een stad aan zee waar ook de koningin woont. Dan zie je immers wat er allemaal op de bodem groeit en bloeit. We zouden verbaasd zijn volgens de dichter. Bovendien zou het de vissen ook eens een nieuw gezichtspunt opleveren. Zij willen immers wel eens iets anders zien dan alleen die donkere, ondiepe vijver. Het gedicht eindigt als volgt:

En eindelijk kunnen de hofvissen ook eens
over de schubbenhuid van de daken uitkijken
naar de glinsterende torens en ijspaleizen
de bomen bij de duinen, het gele strandzand

‘kijk’ stoten de vissen elkaar aan, ‘dat zilvergrijze
dat schitterende schuimende, woelende weidse
dat zich daar uitstrekt tot aan de einder en verder
dat is nou de zee, ja dat daar is de zee’

K. Michel

Uit: *Waterstudies*. Meulenhoff, 1999.

De vissen in de vijver zullen de zee waarschijnlijk nooit echt te zien krijgen. Maar ze kunnen en mogen er wel over dromen, vindt de dichter. Hoop is ook iets dat in je hoofd zit.

HOOP (DEEL VIJF)

LESIDEE

1. *Op stap naar een nieuw perspectief*

Ga met je leerlingen op zoek naar een verrassend perspectief. Bezoek het MAS in Antwerpen, waar je met de roltrap helemaal naar boven kan gaan en een prachtig uitzicht krijgt over de stad, de Schelde en de haven. Bewonder het planetarium in Noordwijk of in Artis (Amsterdam), waar je je tussen het heelal en de sterren waant. Vergeet de tijd bij het kunstwerk 'Hemelgewelf' van James Turrell in Kijkduin, Den Haag: liggend op een bank in een duinpan kan je er uren naar de hemel turen. Maar je kan die andere hoek evengoed dichtbij zoeken. Ga met je leerlingen op de knieën zitten en kijk wat er op een klein stukje grond of tussen de tegels, tegen de verdrukking in, allemaal groeit.

2. *Een kaart vol hoop*

Na deze uitstap stuur je elke leerling de herinneringskaart vol hoop op. Zorg voor een mooie tekst op de achterkant.

Inspirerende boeken:

- *De aankomst*/ Shaun Tan. Querido, 2008. (over naar een vreemd land gaan en het vertrouwde achterlaten)
- *De rode boom*/ Shaun Tan. Querido, 2011. (over verdriet en hoop)

COLOFON

Luisterogen project MOOI is een uitgave van KOCAvzw
Het project werd uitgewerkt en ontwikkeld
door Oliva Moors en Tineke De Graaff.

KOCAvzw
Van Schoonbekestraat 131
2018 Antwerpen

Algemene coördinatie:

Oliva Moors

Grafisch ontwerp:

oeyenenwinters (www.oeyenenwinters.be)

Illustraties: © Sanny Winters

Coverbeeld kamishibai:

Nyklyn (www.nyklyn.com)

Verhaal:

Nic Balthazar

Beeldcoördinatie kamishibai:

De Dagen vzw (www.dedagen.be)

Tekst AAD A1:

Ellen Pattenier

Eindredactie:

Marit Trioen

In samenwerking met:

De Dagen vzw

Met dank aan:

Vlaamse Gemeenschap, Stichting Lezen Vlaanderen,
Nederlandse Taalunie, ROC Zadkine,
Stad Antwerpen, Provincie Antwerpen ,
ABC, het Museum Plantin-Moretus/prentenkabinet,
S.I.S.O Marco Polo, GGMD, OKAN Sint-Niklaas,
Externe werkgroep, MAS, Marit Trioen, Hanif Mohamed

KOCA vzw
Koninklijk Orthopedagogisch
Centrum Antwerpen

